

Sammendrag:

Økonomi- og forvaltningsetatens strategi for etisk handel og aktsomhetsvurderinger.

Bakgrunn

Strategi for etisk handel og aktsomhetsvurderinger dreier seg om innkjøp og forbruk som ivaretar sosiale forhold, herunder menneskerettigheter og arbeidsforhold, i produksjon av varer som kommunen kjøper inn. Oslo kommune jobber etter OECDs modell for aktsomhetsvurderinger i arbeidet med anskaffelser av konsernovergripende rammeavtaler. Strategien tar for seg hvordan dette arbeidet blir utført.

Oslo kommune som ansvarlig innkjøper

Oslo kommune er en av landets største innkjøpere med stor innkjøpsmakt og et omfattende og stort forbruk av varer, produkter og tjenester. For eksempel kjøper kommunen IKT-produkter og møbler for opp mot 0,5 milliarder årlig. Mye av kommunens penger går til å kjøpe nytt. På den ene siden kan innkjøp av produkter skape arbeid og velferd for mennesker, på den andre siden kan innkjøp bidra til opprettholdelse av uanstendige arbeidsforhold og grove menneskerettighetsbrudd.

Det er påvist høy risiko for menneskerettighetsbrudd og svært kritikkverdige arbeidsforhold i produksjon av flere varegrupper Oslo kommune kjøper inn, ifølge [Høyrisikolisten](#) som er utarbeidet av DFØ. Dette gjelder varer som byggematerialer, elektronikk og IKT, mat og drikke, medisinsk forbruksmateriell, kontorrekvisita, leke- og idrettsutstyr, møbler, tekstil, arbeidstøy og fottøy, batterier og solceller og biler og andre kjøretøy. Oslo kommune er storforbruker av disse varene.

Som ansvarlig innkjøper søker Oslo kommune aktivt å motvirke negativ påvirkning og å fremme etisk og bærekraftig handel, bl.a. gjennom medlemskap i Etisk Handel Norge. Dette betyr at Oslo kommune, som medlem i Etisk Handel Norge, forplikter seg til de 13 prinsippene som beskrevet i [Etisk handel Norges prinsipperklæring for etisk handel](#).

Avdeling for anskaffelser og bærekraft i Økonomi- og forvaltningsetaten skal tilrettelegge for etisk handel gjennom sin tredelte rolle som:

1. sentralt innkjøpscenter,
2. kompetansesenter for anskaffelser, og
3. strategisk pådriver

Etter anskaffelsesloven § 5 skal offentlige oppdragsgivere ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser dersom det er risiko for brudd på slike rettigheter. Viktige virkemidler for å fremme menneskerettigheter og redusere brudd, kan være færre nyinnkjøp og innkjøp som vektlegger sosiale forhold. Osломodellens krav til

aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv utgjør derfor et viktig virkemiddel. Siden dette er standardiserte krav, kan mer spesifikke krav også være relevant i mange tilfeller. Andre virkemidler som sortimentsstyring og rettferdigsertifiserte varer er også vesentlig.

For at krav til aktsomhetsvurderinger skal ha effekt, må vi følge opp leverandører og faktiske innkjøp og ha fokus på forbedringsarbeid. Det er også viktig å huske på at Økonomi- og forvaltningsetaten og Oslo kommune har påvirkningsmuligheter utover anskaffelser. Samarbeid og prosjekter både nasjonalt og internasjonalt, markedsdialog, påvirkning av lover og rammeverk for næringslivet er sentralt. Dette fordi mange menneskerettighetsbrudd er systematisk knyttet til land eller produkter som vi ikke vil kunne endre gjennom enkle krav i en anskaffelse.

Forankring av Oslo kommunes arbeid med aktsomhetsvurderinger

Oslo kommunes arbeid med aktsomhetsvurderinger i anskaffelser er forankret i flere styringsdokumenter: Oslo kommunens anskaffelsesstrategi, Instruks for virksomhetsstyring i Oslo kommune og den såkalte Oslomodellen.

Kommunens anskaffelsesstrategi skal sørge for en felles overordnet tenkning og atferd i kommunens virksomheter, slik at anskaffelser blir et effektivt virkemiddel i arbeidet med å gi innbyggere og næringsliv gode løsninger og tjenester i tråd med dagens og fremtidens behov. Anskaffelsesstrategien skal også legge grunnlag for at kommunens anskaffelser bidrar til å gjøre Oslo til en grønnere, varmere og mer skapende by med plass til alle.

Virksomhetsstyring er prosessen som omfatter oppfølging av fastsatte mål, planlegging av hvordan målene skal nås, løpende rapportering og risikovurdering, analyser av situasjonen og utforming og iverksetting av korrigerende tiltak for å nå fastsatte mål. Instruks for virksomhetsstyring tar også særlig for seg hvordan man skal sikre at anskaffelser brukes strategisk for å sikre kommunens mål, blant annet knyttet til etiske og sosiale krav.

Oslomodellen består av byrådssak, instruks for Oslo kommunes virksomheter og standardkrav til aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv ([byrådssak 1031/23](#)). Instruksen slår fast at kommunens virksomheter skal gjøre en konkret risikovurdering av enhver anskaffelse som skal gjøres. Der det er høy risiko for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø skal krav til aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv inngå som standard kontraktskrav.

Oslomodellen baserer seg på internasjonale retningslinjer, rammeverk og konvensjoner, og bygger på OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper og FNs veiledende prinsipper for næringslivet og menneskerettigheter.

Under følger en oversikt over hvordan kommunen v/ Økonomi- og forvaltningsetaten organiserer sitt arbeid med aktsomhetsvurderinger i anskaffelser, basert på de seks stegene i OECDs modell for aktsomhetsvurderinger.

1. Forankre ansvarlighet i retningslinjer og styringssystemer

- a. Kommunens anskaffelsesstrategi, byrådssak 1104/17: Oslo kommune må arbeide aktivt for at kommunens globale leverandørkjeder skal ivareta grunnleggende

menneskerettigheter, ILOs kjernekonvensjoner og folkerettens regler som Norge er forpliktet av gjennom FN-vedtak.

- b. Instruks for virksomhetsstyring, byråds sak 1107/16: Virksomhetsstyringen skal sikre at anskaffelser brukes strategisk for å nå kommunens mål.
- c. Oslo modellen, byråds sak 1031/23: Krav til aktsomhetsvurderinger skal anvendes i alle anskaffelser med høy risiko for brudd på grunnleggende menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, og internasjonal humanitærrett, miljøødeleggelse eller korrupsjon i leverandørkjeden.

2. Kartlegg og vurder faktisk og potensiell negativ påvirkning

- a. Risikostyring skal være integrert i virksomhetsstyringen. Byrådsavdelingene og virksomhetene skal gjennomføre risikovurderinger i samsvar med kravene i Instruks for internkontroll (ref pkt. 3.4.3)
- b. Risikovurdering av alle anskaffelser som del av Oslo modellen, basert på informasjon fra ulike kilder som sivilsamfunnsorganisasjoner, DFØ, Upphandlingsmyndigheten, media.
- c. Risikovurdering legges til grunn for prioritering av hvilke avtaler som følges opp tettest.

3. Stans, forebygg eller reduser negativ påvirkning

- a. Oslo modellen slår fast at Krav til aktsomhetsvurderinger skal tas inn i anskaffelser der det er høy risiko for brudd på menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, negativ påvirkning på miljø og korrupsjon.
- b. Instruks for virksomhetsstyring slår fast at kommunens virksomheter på grunnlag av risikovurdering av inngåtte kontrakter skal sette inn tiltak som sikrer effektiv kontraktsoppfølging. Virksomhetsleder skal sikre at det på bakgrunn av risikobaserte vurderinger gjennomføres jevnlig kontroll av leverandørens kontraktansvar, inkluderer t samfunnsansvar. På grunnlag av kontrollene skal det iverksettes nødvendige tiltak, inkludert tiltak for å sikre etterlevelse av bestemmelser knyttet til lønn- og arbeidsforhold, bruk av lærlinger og viktige miljø-, etiske og sosiale krav
- c. OKF skal gjøre tettere oppfølging av de avtalene som er viktigst/mest vesentlig for oss.
- d. OKF samarbeider med andre offentlige oppdragsgivere, nasjonalt og internasjonalt.

4. Overvåk gjennomføring og resultater

- a. Medlem i Electronics Watch, som er et samarbeid mellom offentlige oppdragsgivere. EW samarbeider med ulike sivilsamfunnsorganisasjoner som overvåker arbeidsforholdene i produksjon av IKTvarer; fra råvareutvinning til komponentproduksjon og sammenstilling.
- b. Jevnlig dialog med leverandørene: Egenrapportering for alle, tettere og oftere dialog med de vi har prioritert for tettest oppfølging (se pkt 3).

5. Kommuniser hvordan påvirkningen er håndtert

- a. Rapportering til Etisk Handel Norge ligger på nettsidene til kommunen.

- b. Rapportering UN Global Compact ligger på nettsidene til kommunen.
- c. Deler informasjon og erfaringer nasjonalt og internasjonalt.

6. Sørg for, eller samarbeid om, gjenoppretting der påkrevd

- a. Instruks for virksomhetsstyring slår fast at internt i virksomhetene og mellom virksomhet og byrådsavdeling skal det gjennomføres resultatoppfølging med en hyppighet og omfang tilpasset virksomhetens risikonivå og egenart. I resultatoppfølgingen skal status på framdrift og prognose for måloppnåelse synliggjøres. Ved oppståtte eller for ventede avvik skal det iverksettes korrigerende tiltak.
- b. Gjenoppretting i form av å kreve at leverandører etterbetaler lønn, endrer kontrakter (knyttet til seriøsitetsbestemmelser i Osломodellen).
- c. Påvirkning i IKT-sektoren på underleverandører og merkevareeiere har ført til at arbeidere har fått etterbetalt bonuser og overtidstillegg.